

*В. Ракитянська, директор
Харківської державної наукової
бібліотеки ім. В. Г. Короленка,
заслужений працівник культури України*

ХАРКІВСЬКІЙ ДЕРЖАВНІЙ НАУКОВІЙ БІБЛІОТЕЦІ ІМ. В. Г. КОРОЛЕНКА – 125 РОКІВ

З А час свого існування Харківська державна наукова бібліотека (ХДНБ) ім. В. Г. Короленка пройшла шлях від однієї з найвідоміших громадських бібліотек Російської імперії до бібліотеки всеукраїнського значення. Зараз за обсягом фонду (7,1 млн прим.) вона є однією з найбільших в Європі та посідає друге місце в Україні.

Урочисте відкриття Харківської громадської бібліотеки (ХГБ) відбулося 26 вересня (8 жовтня за новим стилем) 1886 р. Створила її громада міста, а становленню й стрімкому розвитку книгозбірні сприяли видатні вчені, земські діячі, ентузіасти народної освіти, зокрема Х. Алчевська, О. Гурський, М. Бекетов, Д. Багалій, М. Сумцов, І. Щелков, Б. Філонов та багато інших відомих особистостей Харкова. За проектом академіка архітектури О. Бекетова в 1898–1901 рр. було споруджено будівлю, згодом визнану пам'яткою архітектури, яка і нині прикрашає центр міста.

ХГБ із перших років свого існування спрямувала діяльність на просвітництво, розповсюдження знань та культури серед широких верств населення. Унікальність Бібліотеки полягала в тому, що її фонди задовольняли інтереси громадян незалежно від рівня їхньої освіти. Революційні події, зміни політичних режимів, наступні роки радянського періоду визначили інші пріоритети діяльності, змінили соціальні функції ХГБ.

У 1922 р. Бібліотека стала державною, їй було присвоєно ім'я видатного письменника В. Короленка. В 1930 р. книгозбірню перевели до мережі наукових установ, відтоді вона має назву «Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка».

Напередодні Великої Вітчизняної війни Бібліотека входила до перших лав як радянських, так і світових книгозборищ. Війна завдала їй величезних втрат – понад 600 тис. цінних видань згоріли, опинились під уламками будівлі чи були вивезені до Німеччини. У звинувачувальних матеріалах на Нюрнберзькому процесі втрати ХДНБ ім. В. Г. Короленка наводилися як свідчення злочину фашизму проти культури.

У подальші роки, з підпорядкуванням Міністерству культури УРСР у 1959 р., Бібліотека розвивалась як республіканський центр методичного забезпечення, пропаганди технічної літератури в бібліотечних закладах України та зональний центр для надання методичної допомоги книгозбірням Ворошиловградської, Дніпропетровської, Донецької, Полтавської, Сумської та Харківської областей, а також як координаційний центр МБА Харківської зони.

Фонд ХДНБ ім. В. Г. Короленка є вагомою складовою частиною національного інформаційного фонду держави і належить до культурного надбання всього українського народу. В ньому представлено всі види документів з усіх галузей знань. Значну частину

фонду становлять рідкісні та цінні видання й рукописи, унікальні колекції писемності та друку, які вдалося зберегти, незважаючи на війни і репресії. Особливо цінні та рідкісні документи й колекції включено до Державного реєстру національного культурного надбання, архівні документи входять до складу Національного архівного фонду країни. Їх збереження для наступних поколінь – важливе завдання, що стоїть перед Бібліотекою. Значна увага приділяється питанню реставрації фондів, їх мікрофільмуванню та переведенню на електронні носії інформації.

Напередодні ювілею відбулися знакові події, що окреслюють шлях і здобутки Бібліотеки за 125 років: відкриття історичної фотогалереї, музейної експозиції, кабінету бібліотекознавства ім. Л. Б. Хавкіної, читального залу рідкісних видань і рукописів ім. академіка Д. І. Багалія. Крім того, було створено новий (другий) Інтернет-центр за підтримки Посольства США в Україні, відкриття якого відбулося за участі Надзвичайного і Повноважного Посла США в Україні Дж. Теффта. Це символізує сучасне спрямування діяльності ХДНБ ім. В. Г. Короленка і надає її читачам додаткових можливостей.

Ювілейні урочистості проходили в Бібліотеці 11–14 жовтня 2011 р. Її привітали начальник відділу аналізу і прогнозування бібліотек Міністерства культури України Л. Нікіфоренко, заступник голови Харківської облдержадміністрації Є. Савін, заступник Харківського міського голови С. Горбунова-Рубан, перший заступник голови Харківської обласної ради О. Олешко, д. пед. н., професор, зав. сектору науково-дослідного відділу бібліотекознавства Російської державної бібліотеки, дійсний член Міжнародної академії інформатизації М. Дворкіна (м. Москва), представники зарубіжних партнерів, з якими співпрацює ХДНБ ім. В. Г. Короленка, громадськість міста: керівники вищих навчальних закладів, музеїв, архівів, театрів, користувачі, гості, колеги з провідних вітчизняних та зарубіжних бібліотек.

Колектив короленківців нагороджено Почесною грамотою Кабінету Міністрів України, Почесною відзнакою «Слобожанська слава», 75 співробітників отримали нагороди органів державної і обласної влади.

Приємною несподіванкою для працівників Бібліотеки став виступ пані Н. Роман Папков, правнички відомого харківського підприємця М. фон Дітмара. Вона приїхала у Харків із далекого Чикаго. Її прадід вітав книгозбірню з 25-річним ювілеєм 100 років тому і вже тоді зазначав, що Харківська громадська бібліотека є першою в Росії, після Імператорської публічної бібліотеки, за кількістю читачів.

Основною професійною подією ювілейних заходів була Міжнародна науково-практична конференція «Від XIX до XXI ст.: трансформація бібліотек у контексті розвитку суспільства», в якій узяли участь

працівники бібліотечної галузі України, Російської Федерації та далекого зарубіжжя. На пленарному засіданні конференції Бібліотеку привітали начальник Управління культури Харківської облдержадміністрації Д. Кузнецов, д. пед. н., професор кафедри бібліотекознавства та інформатики Московської державної академії культури, голова відділення бібліотекознавства Міжнародної академії інформатизації, академік Академії гуманітарних наук Ю. Столяров (м. Москва), працівники бібліотек України: заступник генерального директора Національної парламентської бібліотеки України С. Бакан, заступник директора Донецької ОУНБ ім. Н. К. Крупської Н. Петренко, генеральний директор Національної історичної бібліотеки України А. Скорохатова та ін.

Знаковим для працівників книгозбірні було привітання праправнука людини, ім'я якої носить Бібліотека, – Сергія Валентиновича Короленка – працівника Полтавської державної аграрної академії.

125-річний шлях Бібліотеки висвітлила у своїй доповіді директор ХДНБ ім. В. Г. Короленка, заслужений працівник культури України В. Ракитянська. Про внесок закладу в бібліотечну справу України ХХ ст. доповів доцент Харківської державної академії культури В. Сєдих. Надзвичайно цікавим та інформативним був виступ голови міжурядової ради Програми ЮНЕСКО «Інформація для всіх», президента Міжрегіонального центру бібліотечного співробітництва, заслуженого працівника культури Російської Федерації Є. Кузьміна «Бібліотечні аспекти в Програмі ЮНЕСКО «Інформація для всіх»».

Професор Московської державної академії культури (Росія) Ю. Столяров присвятив свій виступ діяльності Л. Хавкіної, яка тривалий час працювала в ХГБ, а переїхавши до Москви, не припиняла ділових і творчих контактів з книгозбірнею. Заступником директора з наукової роботи ХДНБ ім. В. Г. Короленка І. Левченко було презентовано доповідь Кевіна М. Кейна, в якій йшлося про роль Л. Хавкіної у розвитку співробітництва між ХГБ та Нью-Йоркською публічною бібліотекою.

На секції «Історичні вектори розвитку бібліотечної справи» було представлено мультимедійний проєкт «Л. Б. Хавкіна: харківський період діяльності», створений за допомогою сучасних технологій і розміщений на сайті Бібліотеки (<http://korolenko.kharkov.com>). Було також заслухано доповіді, присвячені різним періодам історії вітчизняної бібліотечної справи, зокрема про внесок у розвиток бібліотек

Слобожанщини і України в цілому видатних учених М. Сумцова, Д. Багалія, К. Рубинського, О. Кирпичникова, творчий доробок яких значною мірою базується на практичному матеріалі діяльності ХГБ.

Цікавими були доповіді д. пед. н., професора, зав. сектору науково-дослідного відділу бібліотекознавства Російської державної бібліотеки, дійсного члена Міжнародної академії інформатизації М. Дворкіної «Спеціальність “Бібліотекознавство” в номенклатурі спеціальностей наукових працівників»; заступника генерального директора Національної парламентської бібліотеки України С. Бакан «Електронна бібліотека “Культура України”: перші здобутки» та ін.

На секції «Бібліотеки в системі формування культурно-інформаційного простору» розглядалися шляхи трансформації діяльності бібліотек України і напрямки їх інноваційного оновлення в сучасних умовах.

Конструктивний обмін досвідом упровадження нових ідей щодо управління інформаційними ресурсами бібліотечних закладів відбувся на секції «Нові ресурси і нові можливості сучасної бібліотеки». Було розглянуто комплекс питань, пов'язаних з інформаційною ресурсною базою та новими можливостями її використання в сучасній бібліотеці; професійної компетенції бібліотекаря в умовах упровадження новітніх інформаційних технологій. Підкреслювалася необхідність оновлення структури кадрів бібліотек.

Засідання секції «Бібліотеки, архіви, музеї: соціокомунікаційний обмін» було присвячено проблемам функціонування й інтеграції бібліотек, архівів, музеїв в сучасному комунікаційному просторі. Було запропоновано створити постійно діючий блог або форум для обговорення спільних проблем бібліотек, архівів, музеїв, використовуючи сайт ХДНБ ім. В. Г. Короленка.

Круглий стіл «Видавець – Книга – Бібліотека» проходив у рамках книжкового фестивалю «Читай, Харкове! Читай, Україно!». Багато цікавих пропозицій висловили головні редактори видавництва («САГА», «Ранок», «Основа», «Форт» та ін.) і фахівці Бібліотеки. Було окреслено шляхи подальшого співробітництва, зокрема, визначено роль і місце ХДНБ ім. В. Г. Короленка у вивченні читацького попиту, допомозі видавцям у дотриманні книговидавничих стандартів тощо.

Відзначення ювілею стало святом не тільки Бібліотеки, а й усіх харків'ян, усієї держави. 125 років – солідний вік, і за цей час ХДНБ ім. В. Г. Короленка стала потужним науково-освітнім центром, дістала визнання у всьому світі. ■

ВІТАЄМО ВЕТЕРАНІВ

У 2011 р. відзначили свої ювілеї Прасковія Олексіївна Кружаєва та Валентина Василівна Патока, які багато років свого життя присвятили Національній парламентській бібліотеці України.

З іменем **Прасковії Олексіївни Кружаєвої** – ветерана Бібліотеки – пов'язані яскраві сторінки історії закладу у відбудовчий період після Великої Вітчизняної війни. Доля цієї жінки варта особливой

поваги. 1942 р. 19-річна Паша добровольцем пішла на фронт і пройшла дорогами війни аж до самої Перемоги, яку зустріла у званні лейтенанта. Повоєнні роки – період самовідданої праці та наполегливого навчання в Київському вчительському інституті, Київському культосвітньому технікумі (бібліотечний факультет), Харківському державному бібліотечно-му інституті та Київському державному університеті ім. Т. Г. Шевченка.